ARAŞTIRMA MAKALESİ

DİJİTAL PLATFORMLARDA KÜLTÜRLERARASI EDEBÎ ALIMLAMA: MO YAN'IN ESERLERİNE İLİŞKİN '1000KİTAP' YORUMLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Gong YINGYUAN*

Gönderim Tarihi: 13.06.2026 - Kabul Tarihi: 20.10.2026

Yingyuan, G. (2026). Dijital platformlarda kültürlerarası edebî alımlama: Mo Yan'ın eserlerine ilişkin '1000Kitap' yorumları üzerine bir inceleme.*Etkileşim*, 18, 394-409. https://doi.org/ 10.32739/etkilesim.2026.9.18.375

Bu çalışma araştırma ve yayın etiğine uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

Öz

Bu çalışma, Mo Yan'ın eserlerinin *1000Kitap*'taki okur yorumlarında nasıl anlamlandırıldığını ve platforma özgü görünürlük göstergelerinin hangi yorumlama çerçevelerini öne çıkardığını incelemektedir. Araştırmanın temel problemi, kültürlerarası edebî alımlamanın dijital bir okur topluluğunda hangi tematik ve söylemsel örüntüler üzerinden kurulduğudur. Mo Yan'ın Türkçeye çevrilmiş altı eserinin sayfalarında herkese açık olarak bulunan 360 yorum derlenmiştir. Açıklayıcı sıralı karma yöntem deseninde ilk olarak çoklu tematik kodlama ve betimsel metin analiziyle yorumların konu dağılımı belirlenmiş; ardından etkileşim verileri temelinde seçilen yüksek beğenili yorumlar Fairclough'un üç boyutlu modeliyle çözümlenmiştir. Bulgular, yorumlarda tarihsel-toplumsal bağlam ve kişisel okuma deneyiminin estetik ve çeviri odaklı değerlendirmelere göre daha görünür olduğunu; Mo Yan alımlamasında edebî biçimin bütünüyle ortadan kalktığını değil, ülke imgesi ve tarihsel belge okuması karşısında görece ikincilleştiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mo Yan, dijital platform, ülke imgesi, alımlama estetiği.

* Doçent Doktor, Çin İletişim Üniversitesi, Pekin, Çin.
yingyuan2007@cuc.edu.cn, ORCID: 0009-0008-3093-0969

RESEARCH ARTICLE

CROSS-CULTURAL LITERARY RECEPTION ON DIGITAL PLATFORMS: A STUDY OF '1000KITAP' REVIEWS OF MO YAN'S WORKS

Gong YINGYUAN*

Received: 13.06.2026 - Accepted: 20.10.2026

Yingyuan, G. (2026). Dijital platformlarda kültürlerarası edebî alımlama: Mo Yan'ın eserlerine ilişkin '1000Kitap' yorumları üzerine bir inceleme.*Etkileşim*, 18, 394-409. https://doi.org/ 10.32739/etkilesim.2026.9.18.375

This study complies with research and publication ethics.

Abstract

This study examines how Mo Yan's works are interpreted in reader reviews on *1000Kitap* and which interpretive frames are foregrounded by platform-specific visibility indicators. Its central research problem concerns the thematic and discursive patterns through which cross-cultural literary reception is constructed within a digital reading community. A corpus of 360 publicly available reviews posted under six Turkish translations of Mo Yan's works was compiled. Employing an explanatory sequential mixed-methods design, the study first identified the thematic distribution of the reviews through multiple thematic coding and descriptive text analysis. It then analyzed highly liked reviews selected on the basis of interaction data using Fairclough's three-dimensional model. The findings indicate that historical and social contexts and personal reading experiences are more prominent than aesthetic and translation-oriented evaluations. They also suggest that literary form does not disappear entirely in the reception of Mo Yan but becomes relatively secondary to representations of China and documentary readings of the works.

Keywords: Mo Yan, digital platform, national image, reception aesthetics.

* Associate Professor (PhD), Communication University of China, Beijing, China.
yingyuan2007@cuc.edu.cn, ORCID: 0009-0008-3093-0969

Giriş

Edebiyat, kültürlerarası iletişimin derin katmanlarında işleyen bir aktarım mecrası olarak, küresel bilgi ekosisteminde ülke imgesinin inşası ve medeniyetler arası diyaloğun teşvik edilmesi gibi stratejik bir işlev üstlenmektedir. Mo Yan'ın Ekim 2012'de Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanması yalnızca Çin edebiyat sahasında bir dönüm noktası olmakla kalmamış, aynı zamanda dünya çapında yankı uyandıran bir medya olayı olarak çağdaş Çin edebiyatının dünya edebiyat sistemi içindeki sembolik sermayesine de katkıda bulunmuş olabilir. Bu Nobel etkisi kısa sürede ulusötesi yayıncılık pazarında hızlı bir zincirleme reaksiyonu tetiklemiş ve Çin edebiyatının kolektif biçimde dışa açılmasını hızlandırmıştır. Türkiye'de ise bu kültürel hareketlilik 2013–2014 yılları arasında zirveye ulaşmıştır. '100 Çinli Akademisyen' projesinin hayata geçirilmesi ve Mo Yan'ın Türkiye ziyaretiyle birlikte Çin–Türkiye edebî etkileşimi metin çevirilerinden öteye geçerek fiziksel bir etkileşim alanına doğru genişlemiştir. Mo Yan'ın Türkiye'nin Nobel ödüllü yazarı Orhan Pamuk ile buluşması ise simgesel bir anlam taşıyan metinlerarası bir kültürel manzara oluşturmuştur.

2013 yılından itibaren Mo Yan'ın *Kızıl Darı Tarlaları* (红高粱家族), *İri Memeler ve Geniş Kalçalar* (丰乳肥臀), *Yaşam ve Ölüm Yorgunu* (生死疲劳), *Değişim* (变) gibi pek çok başyapıtı yoğun bir şekilde Türkçeye çevrilmiştir. 'İpek Yolu Kitap Yayın Projesi' gibi ulusal düzeydeki çeviri destek programlarının kurumsal teşvikiyle edebiyatın yanı sıra sosyal bilimler ve geleneksel tıp gibi alanları da kapsayan Çin kaynaklı yayınlar Türkiye pazarına girmiştir. Ne var ki basılı kitap üretimindeki bu artışla eş zamanlı olarak edebî alımlama sahası hızla dijital uzama kaymaktadır. Çin edebiyatının yurtdışı tanıtımında merkezi bir ülke konumundaki Türkiye'de okurların okuma alışkanlıkları, sosyal medya ve dijital platformlara derinlemesine nüfuz etmiş durumdadır. Bu nedenle Mo Yan'ın eserlerinin Türkiye'deki alımlanışını incelerken yalnızca satış verileri ya da geleneksel kitap eleştirileriyle sınırlı kalınmamalı, dijital toplulukların iç dinamiklerine girilerek eserlerin ağ kamusallığındaki yayılım yörüngesi ve anlam üretim mekanizmaları bütünlüklü biçimde araştırılmalıdır.

Bu çerçevede çalışmanın temel araştırma problemi, kültürlerarası edebî alımlamanın dijital platform ortamında platformun gözlenebilir etkileşim ve görünürlük göstergeleri bağlamında hangi tematik ve söylemsel örüntüler üzerinden kurulduğu ve bu örüntülerin Mo Yan örneğinde nasıl bir alımlama biçimi ürettiğidir. Çalışmanın amacı, Mo Yan'ın eserlerinin *1000Kitap* platformundaki alımlanışını, platformun etkileşim ve görünürlük mekanizmalarını dikkate alarak betimlemek ve açıklamaktır. Bu doğrultuda araştırma üç soruya yanıt aramaktadır:

1. 1000Kitap'taki okur yorumlarında Mo Yan'ın eserleri hangi temalar etrafında ve hangi yoğunlukta tartışılmaktadır?
2. Yüksek etkileşim alan yorumlarda hangi söylemsel örüntüler ve yorumlama stratejileri öne çıkmaktadır?

3. Bu yorumlarda Çin'e ilişkin nasıl bir ülke imgesi inşa edilmekte ve bu imge, önceden dolaşımda olan medya çerçeveleriyle nasıl ilişkilenmektedir?

Bu çalışma, alımlama sürecini dijital okur topluluğunun kendi ürettiği yorumlar üzerinden ve platform dolayımını merkeze alarak çözümlemesi bakımından alanyazındaki boşluğu doldurmayı hedeflemektedir.

Kuramsal Çerçeve ve Analitik Model

Jauss'un 'beklenti ufku' kavramı, okurun önceki edebî deneyim ve beklentilerinin alımlamadaki rolünü açıklar (Jauss, 1982, ss. 22-32); Iser'in metinsel boşluk kavramı ise okurun anlam üretimine katılımını vurgular (Iser, 1978, ss. 182-203). Beklenti ufku, yorumlardaki tarihsel ve edebî referansları açıklamaya elverişli olduğu için çalışmanın temel kuramsal ekseni olarak seçilmiştir. Diğer kavramlar eş düzeyli bağımsız teoriler olarak değil, alımlama sürecinin farklı aşamalarını açıklayan yardımcı araçlar olarak konumlandırılmıştır. Buna göre simgesel sermaye ve yan-metin, eserin hedef kültüre girişindeki meşruiyet ve ön-anlamlandırma koşullarını; medya çerçeveleri, okurun metinle karşılaşmadan önce taşıdığı yorum repertuvarını; platform dolayımı, yorumların beğeni ve sıralama gibi gözlenebilir etkileşim göstergeleriyle dolaşıma girme biçimini; imgebilim ise alımlamanın çıktısı olarak Çin'e ilişkin genellemeleri açıklamaktadır. Bu göstergeler, yorumların gerçek niyetini veya bütün Türk okurlarını temsil eden özellikler olarak değil, incelenen derlemde tekrar eden söylemsel örüntüler olarak ele alınmıştır.

Sembolik sermayenin somutlaşması: Mo Yan eserlerinin yayın matrisi ve kültürel aracılık

Bourdieu'nun (1986, ss. 241-258) sermayenin toplumsal tanınmasına ilişkin yaklaşımından hareketle, 2012 Nobel Edebiyat Ödülü Mo Yan'ın eserlerinin Türkiye'de sunumunda bir sembolik sermaye kaynağı olarak yorumlanabilir. Bu yorum, ödülün kitap piyasasındaki etkisinin doğrudan ölçüldüğü anlamına gelmemektedir. Türkiye yayıncılığının başat aktörlerinden biri olan *Can Yayınları*, bu kültürel fırsatı süratle değerlendirmiş ve 2013'ten itibaren Mo Yan eserlerine yönelik sistematik bir yayın matrisi inşa etmiştir. *Kızıl Darı Tarlaları* (2013) ile başlayan bu süreç *İri Memeler ve Geniş Kalçalar* (2014), *Yaşam ve Ölüm Yorgunu* (2015), *Değişim* (2016), *Saydam Turp* (2017) ve *İçki Cumhuriyeti* (2020) gibi eserlerin art arda yayımlanmasıyla süreklilik kazanmıştır. Bu yüksek frekanslı ve periyodik yayın ritmi, Mo Yan'ın görünürlüğünü salt bir haber gündemi etkisinden çıkarıp uzun ömürlü bir kitap serisine dönüştürmekle kalmamış, aynı zamanda Türkiye'deki okurların zihninde yazara dünya edebiyatı klasikleri arasında meşru bir statü kazandırılmasına katkıda bulunmuştur.

Bu kültürlerarası iletişim zincirinde çevirmen, artık metnin arkasına çekilen görünmez bir figür olmaktan çıkıp kilit bir kültürel aracı konumuna yükselmiştir. *Can Yayınları*'nın Mo Yan serisinde Erdem Kurtuldu imzasının sürekliliği,

çeviri üretiminde bir devamlılığa işaret etmektedir; bunun anlatı sesi ve üslup bütünlüğüne etkisi ise karşılaştırmalı çeviri incelemesi gerektirir. Nitekim çeviri repertuarının Yan Lianke (*Patlama Kayıtları*, *Günler Aylar Yıllar*) ve Yu Hua (*Kanını Satan Adam*) gibi yazarları da kapsaması, pratikte ortak referansları paylaşan bir Çin edebiyatı söylem uzamının inşasına katkı sunmuştur.

Belirtilmesi gereken önemli bir husus, Kurtuldu'nun çeviri stratejisinin, sonraki aşamada dijital okurların alımlama yörüngesini şekillendirmiş olabileceğidir. Nitekim Kurtuldu, 2015 yılında *Star* gazetesine verdiği söyleşide Mo Yan'ın eserlerindeki yoğun deyimler, söz oyunları ve kültürel metaforları aktarırken ciddi bir bilişsel güçlük yaşadığını, kültürel boşlukları doldurmak adına İngilizce çevirilere ve yardımcı kaynaklara başvurduğunu açıkça dile getirmiştir (Kekeç, 2015). Haberin "Mo Yan çevirmek Çin işkencesi gibi" biçimindeki başlığı çeviri güçlüğünü ulusal-kültürel bir klişe üzerinden sansasyonelleştirmektedir. Çeviri emeğinin yoğunluğunu kalıplaşmış bir Çin imgesi üzerinden adlandıran bu ifade, çalışmada tartışılan ve metinle karşılaşmadan önce dolaşımda bulunan basmakalıp medya çerçevelerinin dilsel bir örneği olarak okunabilir.

Bir yandan bu tür yeniden kodlama sürecindeki zorlanma ve uzlaşmalar, Türk okurlarına ulaşan metnin çoğu zaman çok katmanlı kültürel süzgeçlerden geçmiş bir ürün olduğuna işaret etmektedir. Öte yandan Kurtuldu'nun Yan Lianke'nin *Günler Aylar Yıllar* romanının çeviri çalışmasıyla 2020 Talât Sait Halman Çeviri Ödülü'ne layık görülmesi, çevirmen otoritesinin ana akım edebiyat alanında kurumsal düzeyde tescillenmesini sağlamıştır. Otorite sahibi kurumlardan gelen bu meşrulaştırma desteğinin, okurların çeviri metne duyduğu güveni ve eserlerin dijital platformlardaki dolaşımını kolaylaştıran bir itibar zemini oluşturmasına katkıda bulunduğu düşünülebilir. Mo Yan'ın eserlerinin İngilizce, Fransızca ve Almanca çevirileri 1990'lı yıllarda uluslararası dolaşıma girmiş olsa da, yazarın Türkiye'deki görünürlüğü esas olarak 2012 Nobel Edebiyat Ödülü sonrasında artmıştır. Çevirmen Kurtuldu'nun 2022'de *Açık Radyo*'ya verdiği söyleşide Nobel açıklanmadan önce Mo Yan'ı tanımadığını belirtmesi (Açık Radyo, 2022), Nobel'in Türkiye'deki dolaşım açısından önemli bir eşik oluşturduğunu gösteren bir örnektir.

2012 Nobel sürecine ilişkin seçilmiş Türkçe haber örnekleri, Mo Yan'ın Türkiye'deki ilk kamusal sunumunda dış kaynaklı referansların ve siyasal etiketlerin belirginleştiğini düşündürmektedir. Bu sınırlı haber örneklemi, Türkiye medyasının bütünü veya 'Batı söylemi' hakkında genelleme yapmak için kullanılmamış; okur yorumlarında karşılaşılan bazı karşılaştırma ve siyasal kodların önceden dolaşımda bulunan olası kaynaklarını göstermek amacıyla bağlamsal veri olarak değerlendirilmiştir.

Birincisi, biyografik ve kültürel etiketlerin öne çıkarılmasıdır. *Anadolu Ajansı*'nın (2012) ödülün açıklandığı gün yayımladığı haberde İsveç Akademisi'nin büyülü gerçekçilik vurgusuna yer verilmekle birlikte, Mo Yan'ın köylü bir aile-

den gelmesi, okuldan ayrılması ve eserlerindeki halk anlatıları ayrıntılı biçimde aktarılmıştır. Bu seçim, yazarın edebî özelliklerinin yanında kırsal kökenini ve yerel kültürel unsurları öne çıkaran bir tanıtım çerçevesi üretmiştir.

İkincisi, siyasal ve toplumsal temaların haber anlatısına yerleştirilmesidir. *NTV*'nin (2012) aynı gün yayımladığı dosyada Mo Yan'ın edebî özelliklerinin yanı sıra 'evham verici gerçeklik', 'ahlakî değerlerdeki çöküş' ve 'doğaya verilen zarar' ifadeleri aktarılmış; sansür ve korsan yayıncılık tartışmalarına da değinilerek yazar Kafka ve Joseph Heller'le karşılaştırılmıştır. Bu ifadeler ve karşılaştırmalar, Mo Yan'ın Türkiye'deki ilk kamusal sunumunda edebî değerlendirme ile siyasal-toplumsal çerçevelerin birlikte dolaşıma girdiğini düşündürmektedir. Bunların okur yorumları üzerindeki etkisi ise yalnızca yorumlarda benzer göstergelerin saptanması ölçüsünde tartışılabilir.

Yan metnin görsel retoriği: Dijital dolaşım düğümleri olarak kapak tasarımı

Gérard Genette (1997, ss. 1-2), yan-metni okurun metne erişimini ve ilk anlamlandırma sürecini düzenleyen bir eşik olarak kavramsallaştırır. Dijital kitap platformlarında kapak görseli de başlık, yazar adı ve ödül etiketiyle birlikte bu eşiğin görünür unsurlarından biridir. Küçük ekranlarda ve hızlı kaydırma ortamında kapak, eserin tanınmasını ve diğer içeriklerden ayrışmasını sağlayabilir. Bu bölümdeki çözümleme kapakların taşıdığı anlam potansiyellerini betimlemektedir.

Bu bağlamda Mo Yan'ın eserlerinin Türkçe baskılarında kullanılan kapak tasarımlarının son derece bilinçli bir görsel retorik stratejisi sergilediği söylenebilir. Söz konusu tasarımlar, sembollerin seçimi, kolajlanması ve yeniden düzenlenmesi yoluyla okurun metne yaklaşımını daha ilk karşılaşma anında belirli bir yönde çerçevelemeye aday bir anlam potansiyeli sunmaktadır.

Öncelikle sembolik sermayenin görsel olarak tepeye sabitlenmesi dikkat çekmektedir. *Görsel 1*'de görüldüğü üzere *Can Yayınları*'nın Mo Yan çevirileri istisnasız biçimde kapağın en üst bölümüne yerleştirilen altın renkli yuvarlak, 2012 Nobel Edebiyat Ödülü yazılı bir etiket taşımaktadır. Türkiye'deki kitap piyasasının alan dinamikleri içinde bu altın işaretin çift işlev gördüğü söylenebilir. Bir yandan ticari değer için bir tür güvence/garanti üretirken, diğer yandan kültürel iktidarın metin üzerindeki mevcudiyetini simgesel olarak tescil eder. Söz konusu etiket, Mo Yan'ın yazar kimliğini somut edebî üslup ve poetik özelliklerden soyutlayarak Nobel Ödüllü yazar biçiminde soyut bir otorite sembolüne indirgemektedir. Dijital platformlarda hızlı kaydırma pratiği içinde hareket eden okurlar için bu etiket, Nobel ile işaretlenmiş eserlerin zorunlu olarak ağır bir toplumsal eleştiri ve siyasi metaforlar barındırdığı varsayımı olan bir stereotipiyi kolaylıkla devreye sokabilir.

Şekil 1. Mo Yan'ın Can Yayınları tarafından yayımlanan dört kitabının kapakları. Soldan sağa: İçki Cumhuriyeti (Mo Yan, 2021a), Yaşam ve Ölüm Yorgunu (Mo Yan, 2021c), Saydam Turp (Mo Yan, 2022) ve İri Memeler ve Geniş Kalçalar (Mo Yan, 2021b).

İkinci olarak, oto-oryantalizmi çağrıştıran renk kodları ve sembol kolajı mantığı öne çıkmaktadır. Oto-oryantalizm kavramı (Dirlik, 1996, ss. 96-118), burada kapakların Batı'da yerleşik Çin temsilleriyle (Said, 1978, ss. 1-28) olası benzerliğini tartışmak üzere sınırlı biçimde kullanılmaktadır; dört kapaktan hareketle bütünlüklü bir oto-oryantalist söylem üretildiği sonucuna varılamaz. Kapaklardaki parlak renkler, halk sanatı çağrışımları ve kırsal yaşam imgeleri, eserleri yerellik ve gelenek üzerinden tanıtan bir anlam alanı oluşturmaktadır.

Yaşam ve Ölüm *Yorgunu*'nun kapağında kâğıt kesme estetiğini çağrıştıran eşek ve bulut motifleri; *Saydam Turp*'ta çoban çocuk ve öküz; İri *Memeler ve Geniş Kalçalar*'da ise dağ ve bulut siluetleri kullanılmıştır. Bu seçimler, Çin'in kırsal kültürüne ilişkin tanınabilir bir görsel repertuvar kurmaktadır.

Son olarak edebîliği geri plana itme potansiyeli taşıyan görsel tercihler dikkat çekmektedir. Yazar ve eser adlarının büyük, kalın karakterlerle yazılması, kapakların küçük ekranlarda kolay algılanmasını sağlamaktadır. Parlak ve dekoratif görsel dil ile romanların şiddet, travma ve toplumsal dönüşüm temaları

arasında bir karşıtlık kurulabilir; ancak bu karşıtlığın acıyı metalaştırdığı veya okuru zorunlu olarak antropolojik bir okumaya yönelttiği mevcut verilerle kanıtlanamaz. Bu nedenle kapaklar, edebîliğin göreli ikincilleşmesini açıklayan bir neden olarak değil, alımlamanın olası yan-metinsel koşullarından biri olarak değerlendirilmektedir.

Dijital alımlama modeli: Beklenti ufku, ön çerçeveleme ve platform dolayımı

Jauss'un beklenti ufku ile Iser'in metinsel boşluk kavramları, okurun anlam üretimindeki etkin konumunu açıklamaktadır (Jauss, 1982, ss. 22-32; Iser, 1978, ss. 182-203). Dijital okur platformlarında bu etkinlik; yorum yazma, puanlama, beğenme ve paylaşma gibi gözlenebilir pratikler içinde kamusal hâle gelir (Jenkins, 2006, s. 16). Bu çalışma okur tepkilerinin platform arayüzünde kaydedildiği ve sıralandığı koşulları modele eklemektedir.

Bu modelde okur yorumu, bireysel bir tepki olmanın yanı sıra başka kullanıcıların onayına ve yeniden dolaşımına açık bir alımlama çıktısıdır. Analiz, metindeki edebî özelliklerin yorumlarda hangi ölçüde karşılık bulduğunu; tarih, toplum, yazar biyografisi ve ülke imgesi gibi metin dışı referanslarla nasıl ilişkilendirildiğini araştırmaktadır. 'Edebîliğin ikincilleşmesi' kavramı da estetik değerlendirmenin yokluğu anlamında değil, estetik/çeviri kodlarının tarihsel-toplumsal kodlara göre daha düşük görünürlüğe sahip olması anlamında kullanılmaktadır. Mo Yan'ın eserlerinin Türkçeye çevrilmesiyle eş zamanlı olarak *1000Kitap*'ta bu eserlere ilişkin kullanıcı yorumları birikmiştir. Bu yorumlar, profesyonel eleştiriden farklı olarak kullanıcıların kendiliğinden paylaştıkları değerlendirmeleri içermesi bakımından önemli bir dijital veri kaynağıdır.

Yöntem

Araştırma, açıklayıcı sıralı karma yöntem desenine dayanmaktadır (Creswell & Plano Clark, 2018, ss. 77-81). Nicel aşama, birinci araştırma sorusunu yanıtlamak üzere 360 yorumun eser bazındaki dağılımını, çoklu tematik kodların sıklığını ve herkese açık etkileşim göstergelerini betimlemektedir. Nitel aşama, ikinci ve üçüncü araştırma sorularını yanıtlamak üzere nicel aşamadaki beğeni sıralamalarından seçilen çekirdek yorumlardaki söylemsel örüntüleri incelemektedir. İki aşama üç noktada bütünleştirilmiştir: nitel örneklemin nicel etkileşim verileriyle seçilmesi, nicel temaların nitel kodlama çerçevesine yön vermesi ve sonuçların ortak bir açıklama içinde karşılaştırılması. Doğal dil işleme ve metin madenciliği bağımsız yöntemler değil, derlemin temizlenmesi, normalleştirilmesi ve betimsel örüntülerin çıkarılması için kullanılan teknik işlemlerdir; eleştirel söylem analizi ise seçilmiş metinlerin yorumlanmasında kullanılan nitel yaklaşımdır.

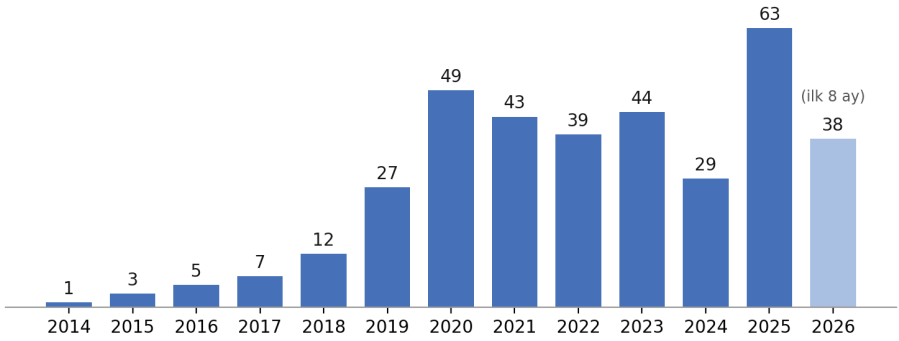
Araştırma alanı olarak *1000Kitap*'ın seçilmesinin nedeni, kitaplara özgü yorum, puan, okunma ve beğeni göstergelerini aynı arayüzde sunması ve böylece metinsel alımlama ile platform etkileşimini birlikte gözlemlemeye imkân ver-

mesidir.

Veri toplama ve derlem oluşturma

1000Kitap'ta Mo Yan'ın Türkçeye çevrilmiş altı eserinin sayfalarında herkese açık olarak görüntülenebilen bütün okur yorumları derlenmiştir. Yinelenen kayıtlar, yalnızca bağlantı veya anlamsız karakter içeren iletiler ve reklam/pazarlama içerikleri çıkarılmış; son derlem 360 yorumdan oluşmuştur. Belirli bir başlangıç tarihi uygulanmamış, toplama tarihinde görünür olan kayıtlar kapsanmıştır. Her yorum eser adı, yayın tarihi (varsa) ve beğeni sayısıyla birlikte kaydedilmiş; kullanıcı adları analiz dosyasında anonimleştirilmiştir. Çalışmada yalnızca platformda oturum açılmaksızın herkese açık biçimde görüntülenebilen içerikler kullanılmış, kullanıcılarla herhangi bir etkileşim kurulmamış ve veriler yalnızca bilimsel amaçla, toplu örüntüler düzeyinde analiz edilmiştir.

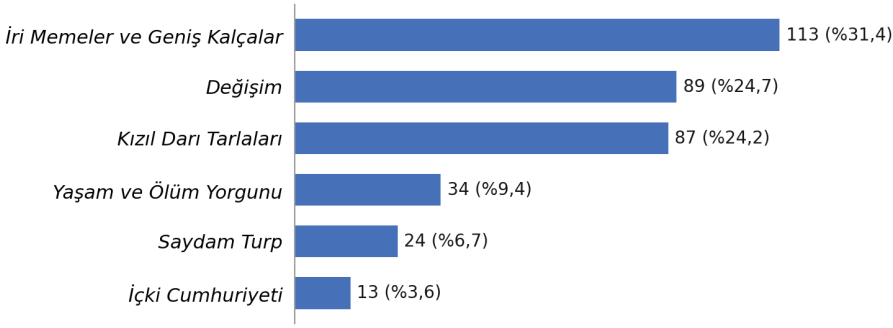
Grafik 1. Yıllara göre yorum sayısı

Grafik 1, yorumların zamansal dağılımının homojen olmadığını göstermektedir. 2014–2018 döneminde sınırlı kalan yorum sayısı 2019'dan itibaren artmış, 2020 sonrasında ise yıllara göre dalgalı bir seyir izlemiştir. En yüksek sayı 2025 yılında görülmektedir. 2026 yılına ait sayı, veri çekim tarihi (Ağustos 2026) itibarıyla yılın yalnızca ilk sekiz ayını kapsadığından önceki yıllarla doğrudan karşılaştırılabilir değildir.

Derlemdeki yorumların eser bazındaki dağılımı eşit değildir. İri *Memeler ve Geniş Kalçalar* 113, *Değişim* 89 ve *Kızıl Darı Tarlaları* 87 yorumla derlemin %80,3'ünü oluşturmaktadır. *Yaşam ve* Ölüm *Yorgunu* 34, *Saydam Turp* 24 ve İçki *Cumhuriyeti* ise 13 yorumla temsil edilmektedir (*Grafik 2*). Bu dağılım, araştırma derleminin ilk üç eserde yoğunlaştığını göstermektedir; ancak yorum sayıları yayımlanma tarihi, platformdaki kitap sayfasının görünürlüğü ve kullanıcıların yorum yazma eğilimi gibi etkenlerden etkilenebileceğinden doğrudan okur ilgisinin veya gerçek okunma düzeyinin ölçüsü olarak değerlendirilmemelidir.

Grafik 2. Eserlere göre yorum dağılımı

Ardından her yorum beş tema bakımından çoklu kodlanmıştır: yaratım/tema, üslup/biçem, yazar biyografisi, çeviri kalitesi ve okuma deneyimi. Bir yorum birden fazla kod alabildiği için kod toplamları yorum sayısını aşmaktadır. Model, sözlük, eşik ve doğrulama bilgileri yeniden üretilebilir biçimde raporlanamadığından otomatik duygu analizi araştırma desenine dâhil edilmemiştir (Grimmer & Stewart, 2013, ss. 267-270). Kodlayıcılar arası güvenirlik katsayısı raporlanmadığı için tematik dağılımlar keşfedici ve betimsel bulgular olarak yorumlanmıştır.

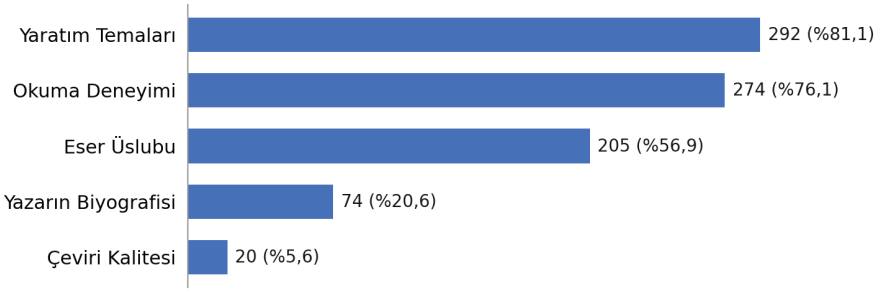
Nitel aşamada genel beğeni sıralamasındaki ilk on yorum çekirdek örneklem olarak seçilmiş; ayrıca eserler arasındaki farklılığı gözden kaçırmamak için eser bazındaki yüksek etkileşimli yorumlar karşılaştırma amacıyla incelenmiştir. Beğeni sayısı temsiliyet ölçütü değil, topluluk onayı kazanmış ve arayüzde görünürlük potansiyeli taşıyan yorumlama çerçevelerini belirleyen amaçlı örnekleme ölçütüdür. Fairclough'un (1995, ss. 97-98) üç boyutlu modelinde metin düzeyinde sözcük seçimi, adlandırma, metafor ve değerlendirme; söylemsel pratik düzeyinde medya ve edebiyat kanonuyla kurulan metinlerarası bağlantılar; toplumsal pratik düzeyinde ise Çin'e ilişkin genellemeler ve kültürlerarası konumlandırmalar kodlanmıştır. Doğrudan alıntılar, kullanıcı adları ve bağlantı bilgileri çıkarılarak sunuluş sırasına göre Y1–Y5 biçiminde kodlanmış, yorumların özgün yazım özellikleri korunmuştur.

İlgi dağılımındaki asimetri: Estetik boyutun göreli ikincilleşmesi

Grafik 3'te görüldüğü üzere yaratım/tema kodu 292 yorumda (%81,1), okuma deneyimi kodu 274 yorumda (%76,1), üslup/biçem kodu 205 yorumda (%56,9), yazar biyografisi kodu 74 yorumda (%20,6) ve çeviri kalitesi kodu 20 yorumda (%5,6) belirlenmiştir. Çoklu kodlama uygulandığından bir yorum birden fazla kategoriye atanabilmekte ve yüzdelerin toplamı %100'ü aşmaktadır. Bulgular, tema ve kişisel okuma deneyiminin en görünür iki değerlendirme alanı olduğunu, çeviri odaklı yorumların ise sınırlı kaldığını göstermektedir. Bununla birlikte yorumların yarısından fazlasında üslup/biçem kodunun bulunması, estetik değerlendirmenin ortadan kalkmadığını; yalnızca tema ve

okuma deneyimine göre daha düşük bir görünürlüğe sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Grafik 3. Beş temanın yorumlardaki görünürlüğü

Bilişsel çapaların yer değiştirmesi: Tarih arşivi ve Batı yansıması

Yaratım/tema düzleminde okur tartışmaları sıklıkla Kültür Devrimi, Japon işgali/Japon Karşıtı Direniş Savaşı ve toplumsal dönüşüm gibi tarihsel başlıklara odaklanmaktadır. Bazı yorumlar Mo Yan'ın kurmacasını modern Çin tarihini öğrenmeye yarayan bir kaynak gibi ele almakta; anlatı tekniği ve estetik özellikleri ise ikincil düzeyde tartışmaktadır. Bu örnekler, kurmacanın yer yer tarihsel belge gibi okunduğunu göstermektedir. Örneğin Y1, romanın sıradan insanlar üzerinden "Çin tarihini tekrar yazdığını" belirtirken; Y2, eseri anlamak isteyenlere "Çin'in özellikle son yüz senelik tarihine bir bakma" önerisinde bulunmaktadır. Bu iki ifade, tarihsel bağlamın okuma için bir açıklama anahtarı olarak kullanıldığını doğrudan göstermektedir.

Üslup/biçem düzleminde Márquez, Faulkner ve *Yüzyıllık Yalnızlık* gibi Batı kanonuna ait referansların tekrarlandığı görülmektedir. Bu karşılaştırmalar, okurların Mo Yan'ı tanıdık edebî referanslar aracılığıyla konumlandırmasına yardımcı olmakta; aynı zamanda yazarın poetikasının kendi bağlamı içinde tartışılmasını sınırlayabilmektedir. Y3'ün Mo Yan'ın kurmaca mekânını Marquez'in Macondo'su ve Faulkner'in Yoknapatawpha'sıyla karşılaştırması, bu konumlandırmanın derlemdeki somut bir örneğidir.

Siyasi mitin metinlerarası yeniden üretimi: 'Mo Yan' takma adı üzerine kolektif okuma

Yazar biyografisi düzeyinde, dijital uzamdaki en dikkat çekici olgulardan biri, 'Mo Yan' mahlasına ilişkin yorumların adeta bir yorum şenliğine dönüşmesidir. Söylem analizi platform kullanıcılarının 'Mo Yan' ifadesi etrafında son derece tutarlı bir imgelemsel uzlaşı ürettiğini ortaya koymaktadır: Kullanıcılar bu mahlası, sözlük anlamından hareketle mekanik bir şekilde "sakın ağzını açma" veya "susmak zorundasın" biçiminde çözümlemektedir. Bu örüntü Y4'ün

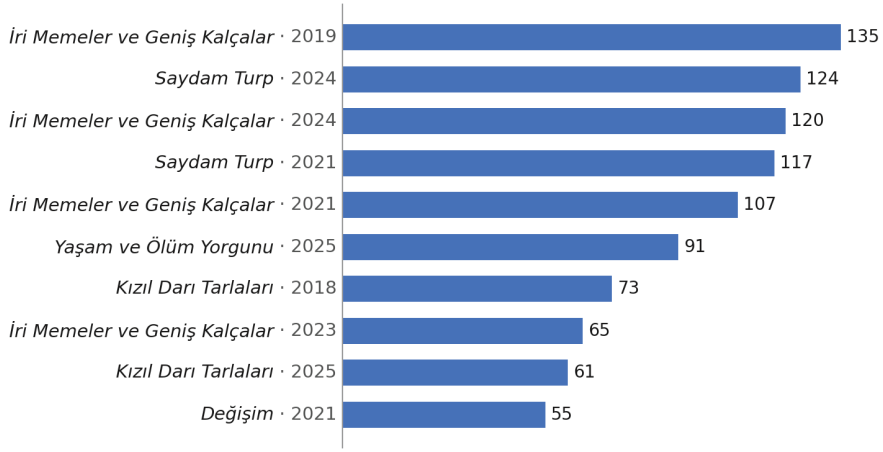
mahlası "Sakın konuşma" biçiminde açıklayıp "Ama yine de konuşmaktan ve yazmaktan vazgeçmemiş" sonucuna varmasında ve Y5'in aynı anlamı yazarın "en sık yasaklanan" bir isim olduğu iddiasıyla yan yana getirmesinde somutlaşmaktadır.

Bu tek boyutlu alımlama iki tipik siyasal okuma patikası türetmektedir: Birinci görüş, bunu bir tür ironik retorik olarak ele almakta ve susması emredilen bir kişinin, yazılarıyla en fazla hakikati dile getirdiği fikrini savunmaktadır. İkinci görüş ise bunu, yazarın bulunduğu ortamdaki ifade özgürlüğü durumunu ima eden bir siyasal metafor olarak görmekte; buradan hareketle Mo Yan'ın bir yasaklı yazar olduğu veya eserlerinin ancak korsan yollarla yayılabildiği yönünde, veri temeli olmayan bir çıkarsamaya varmaktadır. Oysa Mo Yan'ın eserleri Çin'de yasal olarak yayımlanmaya devam etmekte, yazar Çin Yazarlar Birliği başkan yardımcılığı görevini sürdürmekte ve 2012 Nobel Ödülü Çin kamuoyunda geniş kabul görmüş bulunmaktadır. Dolayısıyla 'yasaklı yazar' okuması olgusal düzeyde desteklenmemektedir.

Her iki okuma biçimi de sansür ve ifade özgürlüğü hakkında daha önce dolaşıma girmiş medya çerçeveleriyle metinlerarası benzerlikler taşımaktadır. Bununla birlikte yorumların bu haberlerden doğrudan kaynaklandığı gösterilemediğinden nedensel bir bağlantı kurulmamalıdır. Beğeni ve alıntılama pratikleri, söz konusu siyasal yorumların platformda görünürlük kazanmasına katkı sağlayabilir.

Toplam beğeni sayısına göre seçilen ilk on yorum Grafik 4'te gösterilmektedir. Bu yorumların görece uzun olmaları, Çin tarihi ve toplumsal bağlama geniş yer vermeleri ve kişisel okuma deneyimini içermeleri, nitel çözümlemede tekrar eden üç özellik olarak belirlenmiştir. İri Memeler ve Geniş *Kalçalar*'a ilişkin üç yorumun ilk beş sırada bulunması, bu eserin yüksek etkileşimli çekirdek örneklemde ağırlık kazandığını göstermektedir. Bununla birlikte beğeni sayısı, yorumların temsil gücünü veya kullanıcıların yorumdaki bütün değerlendirmeleri onayladığını göstermez; burada yalnızca amaçlı nitel örnekleme ölçütü olarak kullanılmıştır.

Grafik 4. En çok beğeni alan ilk 10 yorum

Yüksek beğeni alan yorumlarda bazı ortak söylemsel örüntüler tekrar etmektedir. İlk olarak, hacimsel olarak 'uzun metin üretimi' öne çıkmaktadır: Yorumların çoğu geniş kapsamlıdır; yorumcu, metne harcadığı metinsel emek üzerinden ciddiyetini ve yarı-profesyonel konumunu sergilemektedir. İkinci olarak, içerik düzeyinde 'tarihçi tavrı' belirgindir. Yorumcu, metnin iç dinamiklerine (anlatı tekniği, dil, imge örgüsü) odaklanan bir yakın okumadan ziyade Çin tarihine ve kültürel-toplumsal bağlama ilişkin uzun açıklamalarla adeta bir Çin toplumu okuma kılavuzu kaleme almaktadır. Üçüncü olarak, duygulanım düzeyinde 'empati performansı' dikkat çeker. Yorumlar, özellikle karakterlerin acılı yazgılarına yönelik yoğun özdeşleşme ve güçlü öznel dışavurumlarla örülmektedir. Yüksek beğenili örneklerde tarihsel arka plan ve duygulanımsal anlatımın tekrarlanması, bu iki anlatım biçiminin platformdaki görünür yorum repertuvarında güçlü bir yer tuttuğunu düşündürmektedir. Y4'ün "Kendimi bir Çinli'nin [sic] yerine koydum" ifadesi, bu özdeşleşme biçiminin doğrudan bir örneğidir. Bu alıntılar bütün yorumcuları temsil etmemekte, yalnızca amaçlı seçilen yüksek etkileşimli örneklerde saptanan örüntüleri görünür kılmaktadır.

Platform dolayımında 'Öteki': Mo Yan'ın eserlerinin dijital dolaşımı ve ülke imgesi

Çağdaş imgebilim perspektifinden bakıldığında bir öteki ülke imgesi, özünde, yorum cemaatlerinin yabancı halklara, toplumlara ve kültürlere dair kolektif tahayyülleri ve söylemsel inşasıdır (Van Doorslaer ve diğerleri, 2016, ss. 1-18). Edebiyat, kendine has estetik kuruculuk ve eleştirel bütünleştirme işlevleri sayesinde tarihsel olarak ulusötesi imgelerin şekillendirilmesinde daima derin bir mecra olagelmiştir. Ancak platformlaşmış toplum bağlamında bu klasik inşa mekanizması, belirgin ve çok katmanlı bir medyalaşma dönüşümü geçirmektedir.

Geleneksel ulusal imaj inşası çoğu zaman ülkenin maddi gerçekliği ile medya aracılığıyla oluşan algılar arasındaki ilişki üzerinden açıklanmaktadır. Dijital platformlarda bu ilişkiye yorumların sıralanması, beğenilmesi ve yeniden dolaşıma girmesi de eklenmektedir (Van Dijck, 2013, ss. 3-14). *1000Kitap*'ta Mo Yan'ın eserleri kitap başlıkları, puanlar, okunma göstergeleri ve yorumlarla birlikte sayısallaştırılmış bir görünürlük düzeni içinde sunulmaktadır. Kullanıcılar da edebî anlatının belirli unsurlarını seçerek Çin'e ilişkin parçalı temsiller üretmektedir.

Edebî çeviri ve dolaşım, okura kalıp yargıların ötesine geçebilen çok anlamlı bir deneyim sunma potansiyeline sahiptir. İncelenen yüksek etkileşimli yorumların bir bölümünde ise Mo Yan'ın yerel ve tarihsel anlatısı, yoksulluk, baskı ve geri kalmışlık gibi önceden dolaşımda bulunan Çin temsilleriyle ilişkilendirilmektedir. Bu benzerlik, edebî metin ile medya söylemi arasında metinlerarası bir temas bulunduğunu düşündürmekte. İncelenen yorumlarda yüksek beğeni alan bazı siyasal ve tarihsel çerçevelerin tekrarlanması, platform etkileşiminin mevcut yorum repertuvarlarını görünür kılabildiğini göstermektedir.

İncelenen yorumlarda Çin, sıklıkla acı, tarihsel çatışma, kırsallık, gelenek ve gizem üzerinden temsil edilmektedir. Bu temsiller edebî metindeki temalarla, yazar biyografisine ilişkin bilgilerle ve dolaşımdaki medya çerçeveleriyle birlikte kurulmaktadır. Dolayısıyla ülke imgesi, tek bir kaynağın ürünü olarak değil, farklı yorumlama repertuvarlarının kesişiminde oluşan bir alımlama çıktısı olarak değerlendirilmelidir.

Kızıl Darı Tarlaları'ndaki içki/şarap yapım ritüeli ve *Yaşam ve Ölüm Yorgunu*'ndaki döngüsel dönüş teması gibi yerel ve geleneksel unsurlar incelenen yorumlarda belirgin karşılık bulmaktadır.

Sonuç

Bu çalışma, Mo Yan'ın eserlerinin *1000Kitap*'taki alımlanmasında edebî biçim ile tarihsel-toplumsal belge okuması arasındaki dengenin ikincisi lehine kurulduğunu düşündürmektedir. Çoklu kodlama sonuçlarında yaratım/tema ve okuma deneyiminin yüksek, çeviri kalitesinin düşük görünürlüğü; nitel çözümlemede ise Çin tarihi, Batılı yazarlarla karşılaştırma ve yazarın mahlasına ilişkin siyasal yorumların öne çıkması bu yoruma dayanak oluşturmaktadır. Bununla birlikte üslup/biçem kodunun yaygınlığı, edebî değerlendirmenin yok olmadığını; yaratım/tema ve okuma deneyimi de estetik değerlendirmeler içerebildiğinden, 'edebîliğin göreli ikincilleşmesi' yorumunun yalnızca kod sıklıklarından çıkarılamayacağını göstermektedir.

Mo Yan'ın Türkiye'deki dijital alımlanması 'doğru/yanlış okuma' karşıtlığından çok, hangi yorumlama kaynaklarının görünür hâle geldiği sorunu üzerinden değerlendirilmelidir. Çeviri ve yayın sayısındaki artış, metnin hedef kültürde estetik boyutlarıyla tartışılacağını tek başına güvence altına almamaktadır. Bulgular; yayınevi yan-metinlerinin, önceden dolaşımda bulunan medya çer-

çevelerinin ve platformdaki etkileşim göstergelerinin birlikte ele alınmasının önemine işaret etmektedir.

Okur alımlaması bireysel deneyim ile kültürel repertuvar ve platform etkileşiminin kesişiminde oluşmaktadır. Bu çalışmada gözlenen tarihsel-toplumsal okuma eğilimi, bir kitap platformunda görünür olan yorumlama örüntüsü olarak değerlendirilmelidir.

Bu bulgular, kültürlerarası edebî dolaşımın yalnızca çeviri ve yayın sayılarıyla değil, hedef kültürde üretilen yorumların niteliğiyle de izlenmesi gerektiğini göstermektedir. Yayınevleri, çevirmen söyleşileri, eleştiri yazıları ve çevrimiçi okur buluşmaları aracılığıyla metnin estetik ve tarihsel katmanlarını birlikte tartışmaya açabilir.

Çalışmanın başlıca sınırlılıkları tek platforma dayanması, yorumcuların öz-seçimi, silinmiş içeriklere erişilememesi, beğeni sayılarının zaman içinde değişebilmesi ve platform algoritmasının incelenmemiş olmasıdır. Bulgular Türkiye'deki tüm okurlara genellenemez. Gelecek araştırmalar farklı kitap platformlarını, profesyonel eleştirileri ve okur görüşmelerini karşılaştırmalı olarak incelemeli; kodlama güvenirliğini ikinci kodlayıcı veya açık bir yeniden kodlama prosedürüyle raporlamalı ve platform sıralamasının etkisini zaman serisi ya da deneysel tasarımlarla sınamalıdır.

Kaynakça

Açık Radyo. (2022). *Mo Yan ve İçki Cumhuriyeti* [Podcast]. https://acikradyo.com.tr/podcast/236468 adresinden erişilmiştir.

Anadolu Ajansı. (2012, 11 Ekim). *Nobel Edebiyat Ödülü Çinli Mo'nun*. https://www.aa.com.tr/tr/dunya/nobel-edebiyat-odulu-cinli-monun/327875 adresinden erişilmiştir.

Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. J. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* içinde (ss. 241-258). Greenwood Press.

Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2018). *Designing and conducting mixed methods research* (3. baskı). SAGE.

Dirlik, A. (1996). Chinese history and the question of Orientalism. *History and Theory, 35*(4), 96–118. https://doi.org/10.2307/2505446

Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis: The critical study of language*. Longman.

Genette, G. (1997). *Paratexts: Thresholds of interpretation* (J. E. Lewin, Çev.). Cambridge University Press.

Grimmer, J., & Stewart, B. M. (2013). Text as data: The promise and pitfalls of automatic content analysis methods for political texts. *Political Analysis, 21*(3), 267–297. https://doi.org/10.1093/pan/mps028

Iser, W. (1978). *The act of reading: A theory of aesthetic response*. Johns Hopkins University Press.

Jauss, H. R. (1982). *Toward an aesthetic of reception* (T. Bahti, Çev.). University of Minnesota Press.

Jenkins, H. (2006). *Convergence culture: Where old and new media collide*. New York University Press.

Kekeç, M. H. (2015, 22 Mayıs). Erdem Kurtuldu: Mo Yan çevirmek Çin işkencesi gibi! *Star*. https://www.star.com.tr/kultur-sanat/mo-yan-cevirmek-cin-iskencesi-gibi-haber-1030691/ adresinden erişilmiştir.

Mo Yan. (2021a). *İçki Cumhuriyeti* (E. Kurtuldu, Çev). Can Yayınları.

———. (2021b). *İri memeler ve geniş kalçalar* (E. Kurtuldu, Çev.). Can Yayınları.

———. (2021c). *Yaşam ve ölüm yorgunu* (E. Kurtuldu, Çev). Can Yayınları.

———. (2022). *Saydam turp* (E. Kurtuldu, Çev). Can Yayınları.

NTV. (2012, 11 Ekim). *Nobel Edebiyat Ödülü Mo Yan'ın*. https://www.ntv.com.tr/turkiye/nobel-edebiyat-odulu-mo-yanin,UWYnqkLrCkaLcoPC1u3nBA adresinden erişilmiştir.

Said, E. W. (1978). *Orientalism*. Pantheon Books.

Van Dijck, J. (2013). *The culture of connectivity: A critical history of social media*. Oxford University Press.

Van Doorslaer, L., Flynn, P., & Leerssen, J. (Ed.). (2016). *Interconnecting translation studies and imagology*. John Benjamins. https://doi.org/10.1075/btl.119

Etik kurul onayı: Etik kurul onayına ihtiyaç bulunmamaktadır.
Çıkar çatışması: Çıkar çatışması bulunmamaktadır.
Finansal destek: Finansal destek bulunmamaktadır.

Ethics committee approval: There is no need for ethics committee approval.
Conflict of interest: There are no conflicts of interest to declare.
Financial support: No funding was received for this study.